

Drs. J.W. Scheurwater, Oud-Vossemeer

Here, U, kent mij (I)

*Een psalm van David, voor de koorleider.
Here, U doorgrondt en kent mij. U kent mijn zitten en mijn opstaan, U doorziet van verre mijn gedachten. U onderzoekt mijn gaan en mijn liggen, U bent met al mijn wegen vertrouwd. Al is er nog geen woord op mijn tong, zie, Here, U weet het allemaal. U sluit mij in van achter en van voren, U legt U hand op mij. Dit kennen- is mij te wonderlijk, te hoog, ik kan er niet bij.*

Onze God is een God van kennen

In de eerste verzen van deze psalm belijdt David dat God een God is, Die kent. God kent van verre. Hoog boven ons verheven troont God. Hij is de Schepper van hemel en aarde Die heel de kosmos kent, nog voor dat de dagen gevormd zouden worden. Dat kennen van God is voor David te wonderlijk, te hoog: hij kan er niet bij. Gods kennen is onbegrensd terwijl Davids kennen maar ten dele is.

Davids lofprijzing op dit kennen van God betreft hier niet zozeer het algemene kennen van God, waarover gesproken wordt wanneer er staat dat Gods ogen de aarde doorwandelen. David belijdt hier dat hij gekend wordt door God. Als David door iemand gekend wordt, dan is het door God. David schetst in deze psalm de verhevenheid en de majesteit waarin God ieder mens afzonderlijk kent: enerzijds is daar het drukke leven van David: *mijn zitten en mijn opstaan, mijn gaan en mijn liggen, al mijn wegen*. Daartegenover staat de rust die in God is: in verheven, kalme bewoordingen wordt gesproken over Gods kennen. Dat God hem zó kent, als Degene Die boven alles verheven is, is voor David allereerst een troost! Vele keren heeft hij in zijn soms zo onrustige bestaan een beroep gedaan op God: *Ú kent mij, tegenover Saul, tegenover Michal, tegenover zijn tegenstanders, tegenover Absalom en niet in de laatste plaats tegenover zichzelf.*

Hetzelfde zien we in de kennismaking van de discipelen met de Here Christus. Psalm 139 gebeurt opnieuw: *Jezus zag Nathanaël naar Zich toe komen en zei over hem: Zie, werkelijk een Israëliet in wie geen bedrog is. Nathanaël zei tegen Hem: Vanwaar kent U mij? Jezus antwoordde hem: Voordat Filippus u riep, toen u onder de vijgeboom was, zag Ik u (Joh. 1: 48, 49).* Heel de roepingsgeschiedenis van de discipelen is te omschrijven vanuit psalm 139. De discipelen leren hier Christus kennen als Degene Die kent!

Inhoud

Here, U, kent mij (I) 129
Drs. J.W. Scheurwater, Oud-Vossemeer

**Bernard ter Haar (1806-1880),
Kohlbrugges jeugdvriend** 130
Drs. M. den Admirant, 's-Gravenhage

**Het belang van Kohlbrugges
prediking voor onze tijd (IV)** 133
T. van Es, Alblasserdam

**Het Midden-Oosten –
een kruitvat** 135
Dr. H. Klink, Hoornaar

Een woord van dr. W. Aalders

Christus wil niet dat wij ingekapseld worden in de wereld en kinderen dezer eeuw worden. Hij wil, dat wij waakzaam blijven voor het komende Rijk, dat van zó wezenlijk andere orde is, dat het zich niet laat inpassen in enige cultuur of in enig levenspatroon.

Doorgronden en onderzoeken met het oog op de oogst

Maar David wil nog preciezer spreken over Gods alwetendheid. God doorgrondt en onderzoekt. Hier krijgt Gods kennen de strenge blik van een rechter die een oordeel gaat uitspreken. Er steekt ook vriendelijkheid achter dit strenge doorgronden en onderzoeken. Dat werd voor David al zichtbaar in zijn jeugd. God zei tegen Samuël over David in dat er iets goeds ligt in het hart van deze jongen en dat hij daarom tot koning gezalfd moet worden. Gods doorgronden loopt uit op onderzoeken. Onderzoeken betekent hier 'wannen'. Wannen is het zuiveren van het koren van kaf en stof. Dit wordt gedaan door het te schudden en omhoog te gooien, waarbij het kaf wordt weggeblazen door de wind. Een beeld uit de oogsttijd. Hier zegt David dat God hem kent met het oog op de oogst. God onderzoekt ons om ons te zuiveren door het goede van het kwade, het schadelijke van het onschadelijke te scheiden! Dit gebeurt in Davids leven wanneer Nathan hem onderzoekt als een profetische rechter. Er blijkt niets verborgen te zijn voor de grote rechter. *Want de wegen van een ieder zijn voor de ogen van de Here, en Hij weegt al zijn gangen (Spr. 5:21)*. Ook Jezus onderzoekt en kent zo: *Maar Jezus, hun overdenkingen bekennde, antwoordde en zei tot hen: Wat overdenkt u in uw herten?*

Wannen heeft in het dagelijks leven alles te maken met de oogst. Zo is dat ook bij Gods wannen. De grote dag nadert waarop God gaat oordelen, oogsten. Nu

kent en onderzoekt Hij al: door het Woord via het geweten. In het lezen van de Bijbel, in het horen van de heilige Wet des Heren wordt de mens onderzocht door God. Wat is dat toch, dat de één voor dit majestueuze kennen wegvucht, maar de ander ervoor buigt, God ervoor prijst en bij Hem schuilt?

God kent ons naar twee kanten. Hij kent ons allereerst naar ons verleden. Zo ook Christus. In één van de eerste ontmoetingen van Jezus met Petrus, zegt Hij: *U bent Simon, zoon van Jona*. Christus kent Petrus, Hij weet zijn afkomst en zijn verleden: in zonden ontvangen en geboren. Hierover kan Jezus zeer diepe en ernstige dingen zeggen: *uit het hart van de mensen komen voort kwade overleggingen, alle overspel, hoererij, moord, diefstal, hebzucht, slechte dingen, bedrog, ontucht, een boos oog, lastering, hoogmoed, onverstand (Mark. 7:21)*. Hierop kunnen mensen op twee manieren reageren: zij gaan dat uit de weg of ze erkennen het. Ze erkennen het niet zozeer omdat ze dit zo voelen of zichzelf zo kennen, maar omdat Christus zegt: los van Mij bent u zo!

Tegelijkertijd kent en onderzoekt Jezus Simon, de zoon van Jona, naar de toekomst: *Ik zeg u, u bent Petrus*. Christus kent ook ons nieuwe leven, onze nieuwe identiteit die wij ontvangen in Hem. Dit nieuwe leven ontvangen zowel David als Petrus door zich te laten kennen, doorgronden en onderzoeken door de hoogste rechter. Lof zij de Vader en de Zoon en de Heilige Geest in hun kennen, doorgronden en onderzoeken van nu aan tot in eeuwigheid. Amen.

Drs. M. den Admirant, 's-Gravenhage

Bernard ter Haar (1806-1880), Kohlbrugges jeugdvriend

Twee eeuwen geleden, op 13 juni 1806, zag hij in Amsterdam het levenslicht. Bernard ter Haar, die in zijn jeugd bevriend was met Hermann Friedrich Kohlbrugge, werd een gevierd prediker, een populair dichter en een geliefd hoogleeraar. Anno 2006 is hij vrijwel vergeten. Hij heeft ons betrekkelijk weinig meer te zeggen. Niettemin kan het zinvol zijn, aan zijn leven en werk enige aandacht te schenken.

Jeugd en studietijd

Bernard ter Haar was de op een na jongste zoon van Barend ter Haar en Johanna Judith Hamming. Bernards

vader had een bloeiende handelszaak, zijn moeder was een ontwikkelde en belezen vrouw, die in gedichten haar kinderen aanspoorde tot geloof, eendracht en liefde. Na de Franse school te hebben bezocht, ging Bernard in 1819 naar de Latijnse school van Zillesen en Bosscha. In hetzelfde jaar werd ook de enkele jaren oudere Frits Kohlbrugge (geboren 15 augustus 1803) leerling van deze onderwijsinstelling. De twee gymnasiasten konden het goed met elkaar vinden. Door de omgang met Bernard ter Haar, die al vroeg blijk gaf van dichterstantal, ontwikkelde zich ook bij Frits Kohlbrugge een poëtische aanleg. Diverse gedichten van Kohlbrugge, opgedragen aan zijn jeugdvriend, zijn bewaard gebleven en door dr. K. Groot opgenomen in diens publicatie *Kohlbrugge*

in en uit zijn gedichten (1953). Toen Bernard ter Haar in 1823 de Latijnse school verliet en in het Latijn een oratie hield over Daniël als jongeling (*De Danielis adolescentia*), was dit voor Frits Kohlbrugge aanleiding, zijn vriend in een gedicht welkom te heten als medestudent aan het Amsterdamse Atheneum, waar hijzelf sinds 1821 theologie studeerde:

“..... Welaan, bied mij de hand! Kom, worden we onderling
Gelijk aan Daniël, aan de eelste Jongeling! “.

In 1823 liet Ter Haar zich als student in de letteren en de theologie inschrijven aan het Atheneum, waar onder meer de professoren W.A. van Hengel en D.J. van Lennep zijn leermeesters werden. Kohlbrugge sloot in 1825 zijn studie aan het Atheneum af, waarna de wegen van hem en Ter Haar uiteengingen. De vriendschap uit zijn jeugd heeft hij echter nooit verloochend. Dr. Groot vermeldt dat Kohlbrugge nog in 1857 aan zijn oude vriend professor B. ter Haar diens elegie (treurdicht) *Agnus* (= Lam) terugzond, waarom deze hem gevraagd had. Het was een jeugdgedicht van Ter Haar, dat Kohlbrugge vele jaren had bewaard. Op de omslag van de verzendbrief schreef Kohlbrugge:

*“Hoe jong waart gij, toen ge in mijn kluis
Dit lieve Lam aan zijden band,
Mij bragt als vriendschapsonderpand!
Toen ging de broek nog op de buis,
En of gij nu een toga draagt
’k Wed dat dit Lam u meer behaagt.*

Het ligt voor de hand dat Bernard ter Haar op zijn beurt wel eens een gedicht aan Frits Kohlbrugge heeft opgedragen. Voor zover bekend is zo’n vriendschapsvers echter niet bewaard gebleven.

In 1827, toen professor Van Hengel in Leiden werd benoemd, volgde Ter Haar zijn leermeester en liet zich daar inschrijven. Een jaar later slaagde hij voor het kandidaats- en in 1829 voor het doctoraal examen in de theologie. Direct erna legde hij het proponentsexamen af en werd hij beroepbaar.

Predikantsjaren

Ter Haar aanvaardde een beroep naar Eemnes, waar hij in mei 1830 zijn intrede deed. In augustus van dat jaar trouwde hij in Den Haag met de predikantsdochter Johanna Maria van Woudenberg. Zijn volgende gemeenten waren Vlaardingen (intrede in 1833), Arnhem (1835), Leiden (1838) en Amsterdam (1843). De gemeente in de hoofdstad diende hij tot 1854, toen hij werd benoemd tot hoogleraar in Utrecht.

In zijn preken deed Ter Haar zich kennen als een irenisch man. Hij verkondigde de grondwaarheden van het christelijk geloof, zonder duidelijk partij te kiezen in

de steeds scherper wordende richtingsstrijd. Over de Afscheidingsbeweging liet hij zich in zijn geschriften niet uit. Met het Reveil had hij geen contact van betekenis. Volgens dr. A.W. Bronsveld, een van zijn promovendi, werd Ter Haar niet gerekend tot de rechtzinnigen, van wier kring Da Costa het middelpunt was. Deze weigerde zelfs een nader contact met Ter Haar, zeer tot diens verdriet.

De ‘neutrale Ter Haar’, zoals zijn Amsterdamse ambtgenoot J.P. Hasebroek hem noemde, beleed de hoofdfeiten van de Bijbel, de ‘grote waarheden’ van het Evangelie, maar niet in kerkelijke vorm. In een preek, gehouden ter gelegenheid van zijn veertigjarige evangeliedienst (1870) zei Ter Haar: ‘het gestrengst en rechtzinnigst kerkgeloof, dat tittel noch jota daarvan wil laten vallen, wat zou het baten, wat zou het werken, zoolang het alleen aan die versteende lettervormen hangt?’. Waarschijnlijk voelde Ter Haar zich nog het meest verwant aan de ethisch-irenische richting van Daniël Chantepie de la Saussaye en Nicolaas Beets, circa 1853 opgekomen als reactie op het modernisme.

Tijdens zijn predikantsjaren was Ter Haar als dichter zeer productief. In het midden van de 19de eeuw gold hij als een van de populairste Nederlandse dichters. Drie bekende gedichten waren: *Joannes en Theagenes*, een legende uit de apostolische eeuw (1838), *Huibert en Klaartje* (1843), een sentimenteel gedicht waardoor hij voor altijd de harten van zijn tijdgenoten won, en *De St. Paulus Rots* (1847). In 1850 verscheen zijn *Verzameling van verspreide en onuitgegeven gedichten* en in het volgende jaar: *Zangen van vroegeren leeftijd en nieuwe gedichten*. Later verschenen beide bundels gecombineerd.

Ter Haar kreeg ook bekendheid door zijn boek *De geschiedenis der Kerkhervorming, in tafereelen*, waarvan binnen tien jaar vijf drukken verschenen. De laatste, een populaire uitgave, zag het licht in 1854, een jaar na de Aprilbeweging, waarin Ter Haar een rol speelde.

Aprilbeweging

De herinvoering van de bisschoppelijke hiërarchie veroorzaakte in 1853 in ons land een geweldige opschudding onder het protestantse volksdeel. Vele protestanten vreesden dat hun rooms-katholieke medeburgers voortaan meer de paus dan de koning zouden gehoorzamen. Daarbij kwam dat de pauselijke aankondiging van de nieuwe kerkelijke organisatie passages bevatte die krenkend waren voor protestanten. Het verzet tegen het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie is bekend geworden als ‘de Aprilbeweging van 1853’. Tijdens het jaarlijkse bezoek van koning Willem III aan Amsterdam bood een deputatie van hervormde, waalse, lutherse en remonstrantse kerkenraden op 15 april bij monde

van ds. Bernard ter Haar de vorst een adres aan, voorzien van ruim 50.000 handtekeningen. In zijn toespraak zei Ter Haar onder meer: 'Wij misgunnen of betwisten aan onze roomsgezinde medeburgers en medechristenen geenszins het recht tot een wettige organisatie van hun kerkgenootschap. Maar het is bepaaldelijk tegen de wijze waarop die regeling staat te geschieden, tegen de herstelling van een bisschoppelijke hiërarchie in Nederland en de openlijke erkenning daarvan door de hoge regering des lands, dat wij gemeend hebben, met de meeste bescheidenheid, maar ook met de meeste ernst en nadruk, onze stem te moeten verheffen'. Koning Willem III week in zijn antwoord af van wat het ministerie-Thorbecke hem had geadviseerd. 'Deze dag, mijne heren, heeft de band tussen het Huis van Oranje en het Vaderland nog hechter vastgesnoerd en dierbaarder aan mijn hart gemaakt', aldus de vorst. Dit antwoord van de koning zinde de ministers niet. In een brief stelden zij hem voor de keus: of van ministerie veranderen, of door een openlijke verklaring aan het volk duidelijk maken dat het ministerie gelijk had. De reactie van de koning bleef niet lang uit: hij besloot tot het eerste. Het liberale ministerie-Thorbecke kreeg ontslag, een conservatief gefint ministerie-Van Hall trad aan.

Deze uitkomst had Ter Haar niet verwacht. Volgens zijn zoon heeft hij uitgeroepen: 'Nu wordt de hoofdzaak, het verzet tegen de aanmatiging van Rome, op de achtergrond gedrongen, en hebben wij, onwillens, voor Thorbeckes politieke tegenstanders de kastanjes uit het vuur gehaald!'.

Hoogleraar in Utrecht

In 1854 begon voor Ter Haar een nieuwe levensfase. Bij koninklijk besluit werd hij benoemd tot hoogleraar in Utrecht als opvolger van de kerkhistoricus Herman Johannes Royaards (1794-1854), bij wie Kohlbrugge in 1829 was gepromoveerd. Op aanbeveling van zijn Leidse leermeester professor Kist was Ter Haar als eerste op het tweetal geplaatst. Velen zagen echter verband tussen deze benoeming en Ter Haars optreden tijdens de Aprilbeweging. Op 11 juni 1854 hield hij in Amsterdam zijn afscheidsprek over 'de onwrikbare vastheid van het Godsgebouw' naar aanleiding van 2 Tim. 2: 19. Nog in dezelfde maand aanvaardde hij zijn hoogleraarsambt met een in het Latijn uitgesproken inaugurele oratie. Zijn taak omvatte het onderwijs in de kerkgeschiedenis en de christelijke ethiek, en vanaf 1855 ook de inleiding in het Nieuwe Testament. Spoedig wendden de studenten zich tot hem met het verzoek, de colleges niet meer in het Latijn maar in het Nederlands te geven. Hij wees dit verzoek echter af, wat onder de theologische studenten aanleiding gaf tot de opmerking: 'Wij hebben nu wel een

B. ter Haar, maar zijn er geen haar beter mee!'. Later kwam hij de studenten in zoverre tegemoet, dat hij zijn colleges over ethiek en de inleiding in het Nieuwe Testament in het Nederlands gaf en alleen die in kerkgeschiedenis nog in het Latijn.

Ruim twintig jaar heeft Ter Haar het hoogleraarsambt bekleed. In die tijd werden ruim dertig proefschriften onder zijn toezicht bewerkt, waarvan tweeëntwintig op kerkhistorisch terrein. Volgens zijn leerlingen was hij een gemoedelijke, goedgehartige hoogleraar. Eén van hen, ds. S.H. Buytendijk, karakteriseerde hem als 'een vroom man, die sympathie verwekte en schonk'. Een typische vakgeleerde was Ter Haar niet. Toch kon hij tegen het einde van zijn professoraat nog een *Historiographie der kerkgeschiedenis* in drie delen laten verschijnen (1870-'73). Voor die tijd was het een waardevol werk.

Een ander belangrijk geschrift van zijn hand verscheen in 1864 onder de titel: *Wie was Jezus?: tiental voorlezingen over "Het leven van Jezus" door Ernest Renan*. In dat jaar wijdde Ter Haar namelijk een aantal colleges aan het geruchtmakende, in 1863 verschenen boek van Renan: *La Vie de Jésus*. Hij respecteerde het in Renan dat deze de zedelijke moed had gehad met zijn kerk te breken, toen zijn godsdienstige overtuiging niet langer met haar leerstellingen strookte. Maar Ter Haars voornaamste bezwaar tegen de schrijver was dat deze Christus als Gods Zoon had onttroond. In een gedicht *Aan Ernest Renan* verwoordde hij het als volgt:

*Maar, wat ik u verwijt, en veler ziel deed toornen,
Dát is 't verguldsel, dat gij op uw reednen legt.
Dát zijn de bloemen, die gij door uw dist'len vlecht,
Waar gij 'den man van smart' uw scherpsten krans
van doornen*

Rondom de ontblote slapen hecht

Vermelding verdient in dit verband dat dr. H.F. Kohlbrugge in 1864 in een brief aan Ter Haar hem en zijn boek *Wie was Jezus?* bijzonder heeft geprezen. Kohlbrugge geeft in dit schrijven blijk van zijn grote erkentelijkheid voor vriendschap en liefde (aldus J. van Lonkhuijzen in zijn dissertatie). Toen Kohlbrugge destijds preekte in de Utrechtse Domkerk, waren niet alleen vele studenten onder zijn gehoor, maar ook theologische hoogleraren, onder wie naar alle waarschijnlijkheid Ter Haar.

Ter Haars gezangen

In de samenstelling van de in 1866 verschenen *Vervolgbundel op de Evangelische Gezangen* had Ter Haar een werkzaam aandeel. Zelf leverde hij acht gezangen, die alle nog voorkomen in de bundel *Psalmen en Gezangen* van 1938. De bekendste zijn: *O hoofd, bedekt met wonden* (gezing 32) en *Beveel gerust uw wegen* (180A), beide vertalingen van liederen van Paul Gerhardt. Ook

Jezus is mijn toeverlaat (234) werd door Ter Haar uit het Duits vertaald. Een ander gezang: *Welzalig 't huis, o Heiland onzer zielen* (264A) staat voor een deel op zijn naam. Van de hand van Ter Haar zijn voorts nog vier gezangen uit de rubriek 'Natuur en jaargetijden', voor elk seizoen één: *Wat zijt Gij groot, wat zijt Gij goed!* (285), *Heft uw ogen langs de velden* (286), *Waar vloodt g', o vriend'lijk jaargetij* (289) en *Het zwerk blijft somber nederhangen* (290). Van de genoemde acht gezangen is alleen *Beveel gerust uw wegen* opgenomen in het *Liedboek voor de kerken* van 1973.

Afscheid

Eind 1874 nam Ter Haar op 68-jarige leeftijd afscheid als hoogleraar. Zijn *Afscheidsrede* van 17 december besloot hij met een gedicht, waarin hij Utrecht in de volgende bewoordingen vaarwel zegde:

*Vaar dan wel, grijze Stad met uw rijzigen Dom!
Met uw gordels van groene waranden*

In het jaar dat Ter Haar zijn hoogleraarsambt neerlegde, was hij voor de tweede maal weduwnaar geworden. Zijn eerste vrouw overleed al in 1851. In 1854 hertrouwde hij met Helena Elisabeth Roering, weduwe van de heer Joncquiére. Zij ontviel hem op 8 maart 1874.

Als emeritus hoogleraar vestigde Ter Haar zich op

"Refugium" in Velp, waar hij door een kleindochter werd verzorgd. Gedurende zijn laatste levensjaren schreef hij nog een aantal verzen, die als *Wintersprokkelingen* zijn opgenomen in de verzamelbundel *Laatste Gedichten*, verschenen in 1879.

Bernard ter Haar overleed op 19 november 1880. Vier dagen later werd hij op het kerkhof in Roozendaal ter ruste gelegd, niet ver van het graf van De Génestet.

Toen het op 13 juni 1906 een eeuw geleden was dat Ter Haar werd geboren, herdacht de journalist P.H. Ritter hem in *Het Nieuws van den Dag*. Ritter noemde hem de dichter, 'die eenmaal de harten gestolen heeft van zijn volk' en vervolgde: 'De een spreekt voor dozijnen, de ander voor duizenden, en beiden hebben een even verheven roeping. Maar wie de tonen vinden kunnen, die de harten van de duizenden in ontroering brengen, zij zijn toch wel de meest gezegenden. Tot hen behoort Bernard ter Haar'.

Anno 2006 kunnen we niet meer zeggen dat Ter Haar nog de harten van duizenden in ontroering kan brengen. Wél kan worden ingestemd met wat dr. J.H.J. Willems schrijft in zijn in 1969 verschenen studie *Bernard ter Haar, predikant, poeët, professor*: dat Ter Haar recht heeft op 'een bescheiden plaats onder de mannen van betekenis' van de negentiende eeuw.

T. van Es, Alblasserdaan

Het belang van Kohlbrugges prediking voor onze tijd (IV)

Het geloof van Christus

De leer van het geloof van Christus is een troost voor Gods kinderen. Dit zal velen onbekend en vreemd in de oren klinken. Heeft Christus geloof gehad en gekend?¹ Is dat niet ongerijmd? Hij was toch God én mens in één persoon? Zorgde Zijn God-zijn niet op zodanige wijze voor Zijn mens-zijn dat Hij daardoor alles wist, alles kon en alles deed dat goed was in de ogen van Zijn Vader? Nee, zegt Kohlbrugge, "Hij heeft Zich geworpen te midden van het ganse mensdom, slaat de ogen naar boven, en zegt: God is Mijn Vader! Maar de ganse hemel is voor Hem verborgen."² Böhl zegt hetzelfde: "Heeft de Heiland aan het kruis, toen Hij van God verlaten werd, heeft Hij in Gethsémané niet des Vaders wil ook gedaan, welke Hij begon te vervullen van de ontvangenis in de schoot van Maria? Heeft Hij die niet onder sidderen volbracht? Waarom? Omdat de menselijke natuur, welke Hij had aangenomen, zwak is, omdat de toorn Gods op

haar rustte en zij ondersteund moest worden door gebeden en smekingen tot Dien, die haar uit zo menige dood redden kon en gered heeft. – Kan Jezus verzocht worden, kan Hij van God verlaten worden, wanneer Hij niet de aan allen gemeenschappelijke natuur droeg en er tengevolge daarvan tussen Hem en God een kloof was, welke de Zoon door Zijn vasthouden aan de Vader voortdurend te boven kwam (Hebreeën 5, vers 7)?"³

Zoals wij hiervoor gezien hebben in het gedeelte over de vleeswording van Christus, is Hij volkomen mens geworden. Kohlbrugge zegt: "God heeft de eeuwige Zoon overgegeven in Adams plaats en Hem laten worden wat Adam geworden was".⁴ Vlees dus! De Schrift spreekt voluit over Jezus als mens, met Zijn ontroeringen, innerlijke ontfermingen, gebeden en smeken, sterke roeping en tranen, ja, Zijn doodstrijd, waarin Hij zelfs van God verlaten was. Dit alles is ons meegedeeld, opdat wij zouden weten: Hier is er Eén, Die worstelt, Die nood heeft, zoals

wij, Die dat alles kent, zoals wij het moeten ervaren, Die ons begrijpt, Die voor ons de weg heeft gebaad. Böhl zegt daarover: "Hij nam de geheel vleselijke toestand van Adam niet aan om Zich daardoor te laten beheersen, maar om daar over te heersen."⁵ "Christus voelde de zwakheid van het vlees in Zich, de ongeschiktheid van het vlees, om de weg van de nederigheid en van de ondergang in te slaan; Hij voelde dit, zonder aan het vlees toe te geven, maar Hij overwon de zwakheid door het vasthouden aan God Woord, - en zo heeft Hij in Zijn persoon de mens daar gesteld, waarin hij hoorde, dat is, voor God in gerechtigheid."⁶ "Wil Hij ons in ons lijden kunnen begrijpen, zal verder Zijn lijden voldoeninggevend zijn en geen spiegelgevecht, geen schijn, dan moet Hij geweest zijn, wat wij zijn".⁷

Hij heeft in onze plaats moeten staan, ja, Hij moest onder ons gaan staan om ons uit het verderf te redden, ons uit de ruisende kuil te tillen en ons op te heffen uit het slijk. Want wie een onmachtig iemand uit de diepte wil halen, moet zo laag neerdalen dat hij hem zal kunnen optillen en meenemen naar boven. Kohlbrugge zegt daarover: "Uit de diepte riep ik tot God, - en *nog dieper dan ik verloren lag*, gingen de armen van Zijn barmhartigheid, ging de macht van Zijn genade; hoe diep ik ook in het slijk verzonken lag."⁸ Christus kon en wilde daarbij Zijn goddelijke eigenschappen niet gebruiken. Toen Hij op aarde neerdaalde om zondaren te redden van het verderf, vernietigde Hij Zichzelf. Hij "ontledigde Zichzelf", staat er eigenlijk. Was Hij dan geen God meer? Jawel, Hij was, is en bleef Gods Zoon, maar Hij maakte geen gebruik van Zijn Godheid.⁹ Het behaagde Hem om hier op aarde "ontledigd" rond te wandelen. "Hij was dus in de gestaltenis Gods, en had Goddelijke macht, eer, wijsheid en gerechtigheid, en - Hij heeft Zich nooit zo tegenover ons gesteld; tegenover ons, namelijk zoals wij zondaren zijn. Nooit heeft Zich de Heere Jezus tegenover hen, die in de dagen Zijns vleses met Hem omgingen, in Zijn Goddelijke gestalte getoond; zelfs heeft Hij nooit zo ronduit gezegd, dat Hij God, dat Hij de Heere was; Hij liet dit de mensen zelf uit de Schrift opmaken; uit Zijn mond kwam nooit een andere naam, waarmee Hij Zich bij de mensen aanmeldde, dan de naam 'Zoon des mensen', dat is: Adams Zoon."¹⁰

De natuur die gezondigd had moest volkomen houden hetgeen God van hem vroeg,¹¹ dat wil zeggen: de menselijke natuur. Wat vroeg God van de mens? Liefde tot God en de naaste! Dat was de vervulling der Wet. Wilde Christus in onze plaats de Wet volkomen houden en daardoor een volkomen verzoening voor ons aangebracht hebben, dan moest Hij God, Zijn Vader volkomen liefhebben en eren en ook Zijn naaste volkomen liefhebben. Dat nu heeft Hij als Middelaar volmaakt ge-

daan. Het was geen rij van 10 geboden waar Hij Zich één voor één doorheen heeft geworsteld. Zó heeft Hij de Wet niet vervuld, maar Hij heeft God liefgehad boven alles en Zijn naaste als Zichzelf. Zo was liefde de vervulling der Wet en omdat Hij liefhad, deed Hij niets tegen de geboden. Hij onderhield ze, omdat de Geest in volheid op Hem was en Hem leidde in al de waarheid. Hij heeft Zijn naaste, ja de wereld liefgehad. Hij heeft God de Vader geëerd door het in alles van Hem te verwachten, al Zijn woorden te geloven en door dat geloof hier op aarde te wandelen op de onderste weg, de weg onder het opzicht en de leiding van God, Zijn Vader. "Als wij ons in het Woord bevinden, zijn wij waar God ons hebben wil en zo bezitten wij in het Woord alles wat wij nodig hebben. Buiten het Woord is het niet. Adam is niet gebleven in het Woord en heeft zichzelf daardoor ongelukkig gemaakt. De tweede Adam, Christus, heeft Gode de eer weergebracht door het geloof, doordien Hij Zich hield aan Gods Woord en dat Woord handhaafde in alle opzichten, in alle toestanden en omstandigheden en tegen alles in, van het begin van Zijn zijn in het vlees, totdat Hij na Zijn lijden inging in Zijn eeuwige heerlijkheid, waarvan Hij Zich ontledigd had, om ze als loon voor de arbeid Zijner ziel, als prijs voor Zijn geloof en gehoorzaamheid wederom te ontvangen. Zo heeft Hij, het eeuwige ongeschapen Woord, Zich vrijwillig onderworpen aan het geschreven Woord, om door Zijn geloof alles weer te brengen en in het leven te roepen, wat wij in Adam en sedert Adam door ongeloof en ongehoorzaamheid hadden verbeurd."¹²

Daarom spreekt de Heiland ook altijd: "Er staat geschreven". Christus is namelijk gekomen om Gods wil te doen en. Hij deed die Wet van binnenuit. Hoe deed Hij dat dan? Door de Heilige Geest, Die Hem als Kind al steeds meer bekwaam maakte voor Zijn Borgwerk. "Naar Johannes 3, vers 33 gaf God alleen Eén de Geest zonder mate - Christus - en Deze hield ook stand in de verzoeken en bewerkte de verlossing".¹³ Kohlbrugge zegt het zelf zo: "Daar de Heere Jezus Zich in de dagen Zijns vleses had uitgeledigd om onzentwil, (hoewel Hij was de Wezenaar in de hemel) niets te wezen, niets te willen, niets te weten, niets te kunnen, opdat de wil Zijns Vaders door Hem gedaan werde, zo wist Hij door de Geest, Die op Hem was, alles, was alles, vermocht alles, kon alles - en wilde niets, dan wat goed was."¹⁴

1. Zie het interessante artikel van dr. J.C.S. Locher, *Het geloof van Jezus Christus*, in: *Troffel en Zwaard*, 21ste jaargang 1918, blz. 317-330. Zie ook het artikel van dr. G. Oorthuys *Het geloof van Jezus Christus* in: *Kerkblaadje*, 39ste jaargang, no. 22. Ook bijv. Calvijn leerde het geloof van Christus. Zie zijn verklaring op Mattheüs 27: 46, waar hij zegt: "Want

hoewel Zijn menselijke ziel helse smarten leed, bleef echter het geloof Zijns harten ongeschokt, en door dit geloof zag Hij dien God, over Wiens verlaten Hij klaagde, bij Zich. – Christus heeft de verlaten van God op de gewone wijze gevoeld, en heeft Zich tegelijk door het geloof van Gods liefde vergewist.” J. Calvijn, *Verklaring van de Bijbel*, Kampen 2005, Evangelien deel 3, blz. 543

2. H.F. Kohlbrugge, *Schriftverklaringen over Efeze en Filippenzen*, Houten 1991, blz. 169.
3. E. Böhl, *Ter verwerping*, Amsterdam 1888, blz. 53v.
4. H.F. Kohlbrugge, *Over de Godheid van Christus*, blz. 28.
5. E. Böhl, *Dogmatik*, Amsterdam 1887, blz. 306.
6. Idem, a.w., blz. 316.

7. Idem, a.w., blz. 318.
8. Zie verder in de vierde van de oude *Twaalfallen*, de preek over Psalm 130: 7 en 8, blz. 13. Nieuwe uitgave 5^e en 6^e *Twaalfal*, blz. 314.
9. H.F. Kohlbrugge, *Over de Godheid van Christus*, blz. 29v.
10. H.F. Kohlbrugge, *Schriftverklaringen over Efeze en Filippenzen*, Houten 1991, blz. 165v.
11. Heidelbergse Catechismus, antwoord 16.
12. H.F. Kohlbrugge, *Over de Godheid van Christus*, blz. 11.
13. E. Böhl, *Dogmatik*, Amsterdam 1887, blz. 181.
14. H.F. Kohlbrugge, *Brieven*, uitgave E. Böhl, Utrecht 1877, blz. 213.

Dr. H. Klink, Hoornaar

Het Midden-Oosten – een kruittvat

Als ik dit schrijf is in Libanon een wapenstilstand tussen Hezbollah en Israël ingegaan: maandagmorgen 14 augustus 08.00 plaatselijke tijd zweeg het gebulder van de kanonnen en boorden er zich geen raketten meer door de lucht. Op het buitenlandse nieuws waren beelden te zien van de verwoestingen die door het Israëlische leger aangericht werden in Libanon.

Wie zal geen deernis hebben met dat kleine, maar mooie land, dat twee keer zo groot is als de provincie Gelderland en qua oppervlakte een kwart is van Nederland? Na een jarenlange burgeroorlog in de jaren tachtig, was het land er bijna bovenop. Het toerisme nam weer toe, er bestond kans op een democratiseringsproces. Syrische soldaten hadden na de moord op president Hariri, in januari 2005, het land moeten ontruimen, de zoon van Hariri is de aanvoerder van een belangrijke

partij in het parlement en gaat u maar door. Vier weken oorlog hebben abrupt een einde gemaakt aan dit perspectief. Het zal weer jaren duren voor het land baken is van de schade, zo is de verwachting. Als je de beelden ziet en de slachtoffers telt, dan komt onwillekeurig de vraag bij je op: heeft Israël er goed aan gedaan, zo hard op te treden?

Maar er is ook een andere kant. Om die te zien, moet men enkele dingen over Hezbollah weten. Hezbollah is een terroristische organisatie, die als enig doel heeft: de vernietiging van Israël. De afgelopen maanden heeft de organisatie het noorden van Israël met grote regelmaat bestookt met raketten en op deze manier Israël getergd. Daar kwam op 12 juli jl. de ontvoering van drie Israëlische militairen op Israëlisch grondgebied bij! Daarmee provokeerde de organisatie Israël, dat ook al had moeten aanzien dat een week daarvoor een andere militair door gewapende Palestijnen ontvoerd was.

Toen Hezbollah de militairen niet wilde uitleveren, gaf de regering Olmert het bevel aan te vallen. Hoe goed Hezbollah op die aanval voorbereid was, bleek in de weken erna. In eerste instantie dacht de Israëlische regering het met luchtaanvallen en een klein contingent soldaten af te kunnen. Toen ze Hezbollah niet klein kregen – hetgeen te merken was aan de tientallen raketten die dagelijks lukraak op Israël afgevuurd werden – werden reservisten opgeroepen en meer tanks in stelling gebracht. Op den duur moesten maar liefst 30.000 soldaten naar het front gestuurd worden om zuidelijk Libanon voordat een VN-resolutie werd aangenomen zoveel mogelijk van Hezbollah strijders te zuiveren,. Zo werd het mogelijk dat

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. W. Aalders, Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementprijs: € 19,50 per jaar

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

Israëlische troepen op sommige plaatsen de Litani-rivier, 20 kilometer boven de noordgrens van Israël, bereikten. Maar dat was met de grootst mogelijke moeite

Wat de Israëlische soldaten in dit gebied aantroffen, grensde voor hen aan het ongelofelijke: een zeer gecompliceerd net van onderaardse gangen. Bunkers, die tot 40 meter diep gegraven waren, met zeer moderne camera-apparatuur, die strijders de gelegenheid gaven om de vijand te bespioneren en onverhoeds aan te vallen. In enige van de bunkers trof men zelfs airconditioning aan. Daarbij beschikten de Hezbollahstrijders over zeer geavanceerde anti-tankwapens, over onbemande spionagevliegtuigjes enz. Met andere woorden: sinds Israël zich zes jaar geleden uit dit gebied terugtrok, heeft Hezbollah kans gezien het zuiden van Libanon om te bouwen tot één groot militair terrein. En dat om klaar te zijn voor een niets ontziende strijd tegen Israël.

Niets ontziend, omdat de strijders niet geven om een mensenleven. Bij een terreurbeweging als Hezbollah telt een leven niet, ook het eigen leven niet. Zo bezeten is men van haat tegen de vijand, dat de strijders als de Jappen in de Tweede Wereldoorlog zichzelf te doden, om maar zoveel mogelijk dood en verderf te zaaien. De organisatie doet ook aan iets anders denken. Wie een propagandafoto bekijkt waarin jonge rekruten geworven worden, ziet daar een twintigtal jongens staan, die hun armen en handen recht vooruit steken en zo de groet brengen. Daarboven de woorden: voeg je bij Hezbollah! Je kunt begrijpen dat iemand de genoemde foto typeerde als "de foto die alles zegt"...

Hezbollah lijkt ook niet echt te geven om de bevolking van Libanon, die men zegt te willen verdedigen. Met de gijzeling van de drie Israëlische soldaten op 12 juli namen ze, zoals minister Bot zei, het hele land in gijzeling. Het kan zo zijn dat er van de kant van Israël te weinig gedaan werd om de burgers van Libanon te ontzien, één ding is duidelijk: het Israëlische leger was er niet op uit om burgerslachtoffers te maken, zoals Hezbollah dat in Israël wel was. En nog veel duidelijker is, dat Hezbollah er zelf de hand in had dat er in Libanon veel gewone burgers omkwamen: Hezbollahstrijders kleeadden zich als burgers, zodat het voor het Israëlische leger ondoenlijk was om de een van de ander te onderscheiden. Daar kwam nog bij dat Hezbollah zich door het land heen, schuil hield in woonwijken en 'gewone' huizen en flats, van waaruit Israël bestookt werd! Dat maakte het uitermate lastig hen te bestrijden en als dit gebeurde met slachtoffers onder de burgerbevolking – en dit blijft vreselijk – schreeuwde men moord en brand en wees men met de beschuldigende vinger in de richting van Israël....

Dit infame gedrag leek succes te hebben. De publieke opinie keerde zich in grote delen van de wereld, vooral in de Arabische wereld tegen Israël! Het is dankzij de vasthoudendheid van Engeland en Amerika (en in EU-verband ook dankzij Nederland) dat er desondanks een resolutie aangenomen is waarin Hezbollah impliciet beschuldigd werd en Israël de morele winnaar is. Als de resolutie wordt uitgevoerd is veel gered: het zuiden van Libanon komt onder internationaal toezicht, Hezbollah raakt een groot deel van zijn territorium kwijt. Spannend wordt het in Libanon. De kans is nu iets groter dan voorheen dat men zich, gesteund door de VN, van Hezbollah en zo van Syrië kan ontdoen. Als dat gebeuren zou, zou dat grote winst betekenen.

Maar of het zover zal komen? Zolang het moslimfundamentalisme sterker en sterker wordt, blijft het Midden-Oosten een kruisvat. En als Iran op een atoombom aanwerkt – hoe diep niet onder de grond? – neemt de spanning er alleen maar toe. En niet alleen in het Midden-Oosten. Het scheelde maar een haar of deze dagen hadden in het teken gestaan van een geweldige aanslag op tien vliegtuigen, waardoor duizenden mensen de dood hadden gevonden in de Atlantische Oceaan. Een aanslag gepleegd door jonge mensen van de tweede generatie in Engeland. Het is verbijsterend. Vooral omdat één van de verdachten, zijn vrouw en baby mee wilde nemen in het vliegtuig om in de babyfles zo onopvallend mogelijk over de gewraakte vloeistof voor de bommen te kunnen beschikken ...

Wat ook verbijsterend is, was de reactie van een dertigtal moslimorganisaties, die terreur afwezen, maar ook een link legden tussen het buitenlands beleid van de Engelsen en dergelijke aanslagen! Zeer terecht was de minister van Buitenlandse Zaken door deze opstelling geschokt! In dat opzicht moet ik denken aan een mevrouw vorige week op de radio, die haar hart moest luchten. Ze vertelde dat tijdens de oorlog verschillende van haar familieleden door de Duitsers vermoord zijn. Het kwam toch niet bij je op, zo zei ze, om naar Berlijn te gaan en jezelf daar op te blazen! Wat een mentaliteit zit er achter als men zo gemakkelijk en niets ontziend geweld pleegt en daar enig begrip voor opbrengt?! Juist die mentaliteit voorspelt bij de mondialisering van de wereld, niet veel goeds...

We leven in apocalyptische tijden. Wat een ontwikkelingen maken we mee! Doen we er verkeerd aan om in dit alles de voetstappen te horen van Jezus Christus, die komende is?